**CZU: 81`255.4:8213.161.1-3.09** **https://doi.org/10.59295/drgl2026.21**

# CULTUREMELE ÎN ROMANUL *DOCTOR JIVAGO* DE BORIS PASTERNAK DIN PERSPECTIVA TRADUCERII

## CULTURAL ELEMENTS IN BORIS PASTERNAK'S NOVEL *DOCTOR JIVAGO* FROM A TRANSLATION PERSPECTIVE

**Inga DRUȚĂ**
**Habilitate Doctor, Associate Researcher**
Bogdan Petriceicu – Hasdeu Institute of Romanian Philology of the Moldova State University, Republic of Moldova
**ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6180-653X**

***Abstract:*** ***Cultural elements reflect the history, civilization and common knowledge shared by members of a community. In literary translation, the translator is faced with an essential choice: report, translate or adapt cultural references? In other words, the translator must choose the global strategy for transposing culturemes from the source language to the target language: domestication or foreignisation. The paper follows the techniques and strategies for transposing culturemes from the novel* Doctor Zhivago *by Boris Pasternak into Romanian: direct transfer, semantic equivalence, cultural adaptation, generalization, annotation, explicitation, omission. In the treatment of culturemes, the translator should be guided by the care of not producing a heterogeneous target text.***

***Keywords:*** *literary translation*, *culturem*e, *translation techniques*, *annotation*, *cultural adaptation*, *Pasternak*.

Studiile de cultură abordează interdisciplinar cultura în ansamblul său, sub diverse aspecte: literatura, artele vizuale, istoria, antropologia culturală, sociologia etc. Acestea evidențiază interacțiunea dintre limbaj și cultură, contribuind la perceperea modului în care limbajul reflectă cultura în contexte lingvistice.

Informațiile socioculturale lacunare despre o țară străină pot genera bariere culturale în comunicare, conflicte lingvistice, iar, pe cale de consecință, pot provoca o percepție greșită a motivelor comportamentului tradițional al exponentului unei culturi străine. Odată cu învățarea unei limbi străine, omul asimilează și o nouă cultură, reflectată în expresiile și referințele culturale constituite de-a lungul vremii în această limbă.

Numeroși specialiști au remarcat existența unor elemente lexicale specifice fiecărei culturi și au propus diferiți termeni pentru desemnarea acestora: *realia*, *cuvinte-realia*, *cuvinte-realități*, *elemente legate de cultură*, *concepte specifice culturii*, *itemi specifici culturii*, *exotisme*, *culturem*e. Ne referim la studiile semnate de Peter Newmark [6], Lawrence Venuti [7], Serghei Vlahov, Sider Florin [8] ș.a., iar în spațiul de limba română, Georgiana Lungu Badea [1], Daniela Gheltofan [5], Irina Condrea [3] ș.a.

Am optat, în studiul de față, pentru termenul **culturem**, definit de Georgiana Lungu Badea ca „o unitate minimală purtătoare de informație culturală, monolingvă, autonomă din punct de vedere traductiv, de unde și «rezistența» la traducerea interculturală, care nu este echivalentă cu transferul interlingvistic" [1, p. 77]. Conceptul de culturem este deosebit de semnificativ în teoria și practica de traducere, impunându-se abordarea complexă a acestei noțiuni în analiza și interpretarea textelor literare și culturale.

Culturemele se disting prin câteva caracteristici esențiale: au un colorit național și/sau istoric; desemnează realitățile vieții unei națiuni; nu au, de obicei, un echivalent exact în alte limbi și prezintă dificultăți în procesul de traducere.

În traducerea literară, culturemele reprezintă una dintre cele mai mari dificultăți de transpunere din limba-sursă în limba-țintă. Elementele culturale reflectă istoria, civilizația și fondul comun de cunoștințe pe care îl împărtășesc membrii unei comunități. Astfel, traducătorul este pus în fața unei alegeri esențiale: transferă, traduce sau adaptează referințele culturale? În alți termeni, traducătorul trebuie să aleagă strategia globală de transpunere a culturemelor din limba-sursă în limba-țintă. În această ordine de idei, cercetătorul Lawrence Venuti distinge *aclimatizarea* (domestication) și *alienarea* (foreignisation) ca strategii de traducere. *Alienarea* este orientată spre textul-sursă, având drept scop menținerea culturii acestuia. În acest caz, „codurile culturale" ale limbii-țintă sunt sacrificate pentru a-l face pe receptorul textului tradus să perceapă caracterul străin al acestuia. Strategia de *aclimatizare*, dimpotrivă, urmărește adaptarea textului-sursă la cultura textului-țintă, fiind axată pe așteptările receptorilor care ar prefera o traducere bazată pe cultura lor proprie [7, p. 20].

Analizând versiunea română a romanului lui Boris Pasternak *Doctor Jivago*, realizată de traducătorul ieșean Emil Iordache (Iași, Polirom, 2013), am remarcat oscilarea traducătorului între strategiile enunțate în ceea ce privește transpunerea culturemelor din limba rusă în limba română. Tehnicile de traducere adoptate susțineau, în unele cazuri, strategia de *aclimatizare*, iar, în alte cazuri, *alienarea*. Între „tentația traductibilului și riscurile eterogenității" [2, p. 52], traducătorul ar urma să fie ghidat de grija de a nu produce un text eterogen. Or, în unele situații (puse în discuție mai jos), am observat, sub acest aspect, secvențe eterogene.

În încercarea de a sistematiza analiza și interpretarea culturemelor, au fost realizate mai multe clasificări ale acestora, cele mai cunoscute fiind ale lui Peter Newmark [6], Serghei Vlahov și Sider Florin [8], Jorge Díaz Cintas și Aline Remael [4] ș.a. O sinteză a acestor clasificări încadrează culturemele în trei mari categorii: *geografice*, *etnografice* și *sociopolitice*, cu diverse subcategorii.

În cele ce urmează, vom analiza tehnicile și strategiile de transpunere a culturemelor din romanul lui Boris Pasternak *Doctor Jivago* din limba rusă în limba română.

Publicat pentru prima dată în Italia, în 1957, romanul *Doctor Jivago* descrie povestea vieții și a iubirilor unui medic. Evenimentele se desfășoară pe fundalul Primului Război Mondial, apoi al Revoluției ruse din 1917, iar ulterior al Războiului Civil din 1918–1920, în Moscova și în Munții Ural. Prins în plin conflict între albi și roșii, Iuri Jivago își trăiește viața într-o atmosferă de cruzime a talazurilor revoluției, o reprezentare surprinzătoare a unor vremuri memorabile.

Țesătura narativă a operei este înțesată cu mărci etnolingvistice ale perioadelor descrise: diverse toponime (nume de munți, râuri, câmpii, păduri), urbanonime (regiuni, orașe, străzi, piețe, cartiere etc.), obiecte din viața cotidiană, denumiri de instituții și organizații din epocă, obiceiuri și ritualuri, sărbători religioase, caracterizări etnice etc. Numeroase mărci lexicale ale romanului reprezintă cultureme cu specific național sau istoric, desemnând realitățile rusești din perioadele vizate și fiind o piatră de încercare pentru traducător.

**A. Cultureme geografice.** Traducerea constituie un contact între limbi și culturi, un prilej de a le observa resursele și de a negocia transferuri. Așa cum subliniază Michel Ballard, numele proprii îndeplinesc o funcţie fundamentală cvasideictică, de desemnare directă a unui referent (presupus unic) cu ajutorul fonemelor specifice unei limbi, funcţie care îl plasează în afara lexicului, deși el face parte din limbă. Or, tocmai această funcţie trebuie conservată

în traducere, operație asemănătoare împrumutului lexical. Menținerea numelor proprii în traducere le conferă funcția de marcă etnolingvistică, care ține de culoarea locală, dar funcționează și ca indice al gradului de toleranță – mai mult sau mai puțin ridicat – față de o altă prezență lingvistică [2, p. 343].

Astfel, majoritatea toponimelor din roman au fost reportate prin transcriere, urmându-se strategia de alienare (Varâkino, Dupleanka, Iuriatin, Cirkin Us ș.a.). Acestea reprezintă referenți locativi, alcătuind decorul narațiunii. În unele cazuri însă, Emil Iordache a optat pentru traducerea prin calchiere a unor nume de locuri, străzi sau localuri: «Владение Долгоруких (...) называлось по-старинному *Мучным городком*» – „Proprietatea Dolgorukilor (...) își păstra vechea denumire, *Târguşorul de Făină*" (p. 48). Ulterior, aceeași denumire – *Мучной городок* – are alt echivalent: *Târgul de Făină* (p. 581). Și alte toponime au fost calchiate: *Медвежья пойма – Lunca Ursului*; *Лисий оток – Ostrovul Vulpii*. Toponimul *Спирькин низ* a fost reportat – *Spirkin Niz* – și adnotat: „vâlceaua lui Spirka". A fost tradusă și denumirea unui hotel: *«Черногория» – „Muntenegru"*. În aceste situații, declanșatorul traductiv a fost percepția „unui sens", care a generat „o dorință de a traduce" și, în consecință, au rezultat secvențe eterogene, ca și în cazul unor denumiri de străzi: «По кривой горке к *Малой Спасской* и *Новосвалочному* спускалась *Большая Купеческая*» – „*Strada Negustorilor* cobora în linie curbă spre străzile *Malaia Spasskaia* și *Novosvalocinâi*" (p. 459). În mod cert, opțiunile variază în funcție de traducători, deseori intervine puternic subiectivitatea, însă inconsecvențele de acest gen ar trebui să fie evitate.

**B. Cultureme etnografice.** În romanul *Doctor Jivago* am reperat cuvinte ce reprezintă cultureme din diverse subcategorii etnografice.

*Vestimentație.* Lexemul *армяк* a fost echivalat de traducător ca *suman* prin adaptare culturală. În cazul termenului *косоворотка*, Emil Iordache a optat pentru *cămașă căzăcească*. În limba română, există și unitatea lexicală *cazacă* (fr. *casaque*, it. *casacca*), cu semnificația „bluză cu mâneci largi, lungă până mai jos de talie, încheiată la gât într-o parte". În cultura rusă, *косоворотка* desemnează o „cămașa bărbătească tradițională la ruși, de obicei în formă de tunică, cu o tăietură pe partea stângă a gulerului", deci purtată de toți rușii, nu numai de cazaci. *Cămașă căzăcească* reprezintă, astfel, o restrângere a desemnării, însă a fost preferată unei perifraze (cămașă tradițională rusească).

Termenul *поддёвка* face parte din lexicul fără echivalent, de aceea traducătorii pot face apel la mai multe tehnici: transfer direct (cu adnotare sau fără), adaptare culturală, generalizare (termen supraordonat). Emil Iordache a ales omisiunea. În acest context, menționăm că în trei traduceri ale romanului *Crimă și pedeapsă* de Fiodor Dostoievski, în fața aceleiași provocări, traducătoarele din primele două versiuni au preferat transferul direct – *podiovcă*, fără adnotare (deși cuvântul nu figurează în dicționarele de referință ale limbii române), iar Ion Covaci a ales traducerea descriptivă: *haină de velur, încreţită în talie*.

*Artă și cultură.* Referințele culturale, de obicei, se adnotează în majoritatea traducerilor literare. Și în romanul *Doctor Jivago* acestea sunt adnotate, cu mici excepții, de exemplu: «Уездный, подперев рукой голову, *по-печорински* полулежал возле письменного стола...» – „Județeanul, cu capul sprijinit în palmă, stătea semiîntins *ca Peciorin* lângă birou...". Notă de subsol: „Peciorin – personaj principal al romanului *Un erou al timpului nostru* de Mihail Lermontov" (p. 165); «Раз в начале декабря, когда на душе у Лары было, как у *Катерины из „Грозы"*, она пошла помолиться с таким чувством, что вот теперь земля расступится под ней и обрушатся церковные своды» – „Odată, la începutul lui decembrie, când sufletul Larei era la fel de amărât ca și al *Katerinei* din *Furtuna*, se duse să se roage cu sentimentul că în clipa aceea pământul se va căsca la picioarele ei și că bolțile cerești se vor prăbuși". Notă de subsol: „*Furtuna* – piesă de teatru

a dramaturgului A.N. Ostrovski (1823–1886)" (p. 60); «Анна Ивановна не любила гардероба. Видом и размерами он походил на катафалк или царскую усыпальницу. Он внушал ей суеверный ужас. Она дала гардеробу прозвище „Аскольдовой могилы". Под этим названием Анна Ивановна разумела Олегова коня, вещь, приносящую смерть своему хозяину...» – „De-atunci Anna Ivanovna n-a mai putut suferi șifonierul. Prin forme și dimensiuni, semăna cu un catafalc sau cu o criptă regală și îi insufla o spaimă superstițioasă. Îl porecli *«Mormântul lui Ascold»*. Prin acest nume, Anna Ivanovna subînțelegea calul lui *Oleg*, cel care îi provocase moartea stăpânului său". Note: „*Ascold* – unul dintre primii cneji scandinavi, despre care se spune că ar fi înființat prima formă statală a Rusiei kievene"; „*Oleg* – cneaz al vechii Rusii căruia, conform unei legende, i s-a prezis că va muri din pricina calului său. Deși calul era mort de mult, prezicerea se împlinește, întrucât Oleg este mușcat mortal de un șarpe ieșit din țeasta calului" (p. 78); «В лес на съедение *Михайло Потапычу* не погоним» – „N-o să vă lăsăm în pădure să vă mănânce *Mihail Potapâci*". Notă de subsol: „*Mihail Potapâci* – unul dintre numele proprii ale ursului în basmele populare ruseşti" (p. 329).

În alte situații, referințele culturale au fost neglijate: «Ха-ха-ха! Богатырь! Ха-ха-ха! *Еруслан Лазаревич*!» – „Ha-ha-ha! Ce viteaz! Ha-ha-ha! *Eruslan Lazarevici*!" (p. 116); «*Скатерть самобранка* такая» – „De pe o *față de masă care se întinde singură*" (p. 333). Trimiterile la Еруслан Лазаревич, un personaj viteaz din folclorul rusesc, și la o față de masă-minune, din poveștile populare ruseşti, nu au fost adnotate. Iar în secvența «*И* как все растерянно-огромны! Вы заметили? Как будто каждый подавлен самим собою, своим открывшимся *богатырством...*» – „Și cât de perplex-uriași suntem cu toții! N-ați remarcat? Fiecare pare strivit de sine însuși, de neașteptata lui *urieșenie...*" (p. 175) echivalarea lexemului *богатырство* prin *urieșenie* ratează referentul cultural, deoarece *богатырство* desemnează „calitățile distinctive ale eroilor (*bogatâri*): forța, îndrăzneala, curajul", prin urmare, credem că echivalentul potrivit ar fi fost *vitejie*.

La capitolul *calendar religios*, o denumire a unei sărbători liturgice este transpusă de traducător prin explicitare și adnotare: «Была *Казанская*, разгар жатвы» – „Era *Sfânta Maria din Kazan*, toiul secerișului". Notă de subsol: „Sărbătoare a Bisericii ruse, care cade pe 8 iulie, stil vechi" (p. 8). În altă situație, referentul cultural a fost neglijat: «Гречиху у нас *на Акулину* сеют» – „Hrișca se seamănă la noi *pe Akulina*" (p. 308). Secvența rezultată este confuză, opacă pentru cititorul din limba-țintă. În acest caz, se impuneau aceleași tehnici de traducere, explicitarea și adnotarea: „Hrișca se seamănă la noi *de ziua Sfîntei Akulina*". În adnotare urma să se indice că ziua vizată este o sărbătoare populară celebrată în Rusia pe 26 iunie (13 iunie după calendarul vechi) în memoria sfintei martire Akulina. Ziua este asociată cu semănatul de hrișcă și cu tradițiile de preparare a terciului pentru săraci. În cultura rusă, Sfânta Akulina are și un supranume: *Акулина Гречишница*. Se credea că vara adevărată începe odată cu sărbătoarea Sfintei Akulina, iar semănatul de hrișcă era propice în această perioadă.

În roman este invocat și un obicei de nuntă: «Гости кричали „*горько, не пьется*", – а с другого конца согласным ревом ответствовали: „надо подсластить", – и молодые, конфузливо ухмыляясь, целовались» – „Nuntașii strigau *«Amar, nu merge băutura»*, iar din celălalt capăt alții le răspundeau în cor «Trebuie îndulcită» și mirii, zâmbind stânjeniți, se sărutau". Notă de subsol: „*Amar* – strigătul nuntașilor, la care mirii trebuie să se sărute." (p. 118).

*Caracterizări etnice.* În fraza: «Сходи в беженский обоз, скажи женкам *чалдонским* закон да дело», caracterizarea etnică *чалдонки* este transpusă prin report, adaptare gramaticală și adnotare: „Du-te la convoiul de refugiate, spune-le *cealdoncelor* să-

și vadă de treabă". Notă de subsol: „*Cealdonka* – femeie care face parte din populația aborigenă a Siberiei" (p. 440).

Cât privește *antroponimele* și *poreclele*, acestea, de obicei, au un tratament diferit. Antroponimele se reportează, iar poreclele (supranumele) se traduc, deoarece exprimă anumite semnificații. De exemplu: «Хошь твоего над вами начальника, *Лесного* вашего, хошь *Колчака*, хошь *Ивана царевича*» – „Chiar de-ar fi comandantul vostru, *Pădureanul*, chiar de-ar fi *Kolceak* sau *Ivan țarevici*" (p. 446). *Ivan țarevici* este adnotat: „*Ivan țarevici* (ad litteram: *Ivan fiu de țar*) – principalul personaj masculin din basmele ruse, un fel de Făt-Frumos". În secvența «*Стрельников* знал, что молва дала ему прозвище *Расстрельникова*» – „*Strelnikov* știa că fusese poreclit *Rasstrelnikov*" (p. 303), supranumele este adnotat: „Joc de cuvinte: *Strelnikov* – de la *streliati* = a trage (cu arma) și *Rasstrelnikov* de la *rasstreliati* = a executa prin împușcare".

În versiunea în română a secvenței «Она вспомнила теперешних верховодов в Ходатском (...), анархиста *Вдовиченко-Черное знамя*, здешнего слесаря *Горшеню Бешеного*», atestăm iar o inconsecvență: un supranume calchiat – *Vdovicenko-Drapelul Negru* și altul reportat: *Gorșenia Beșenâi* (p. 379). Și în cazul al doilea se impunea echivalarea, de exemplu: *Gorșenia Turbatu(l).*

**C. Cultureme sociopolitice.** Termenii specifici organizării administrativ-teritoriale rusești de la începutul secolului al XIX-lea *волость* și *земство* au fost transpuși în roman prin tehnici diferite: «В Паньковской *волости* купца зарезали, у *земского* сожгли конный завод...» – „În *plasa* Pankov a fost înjunghiat un negustor, administratorului *zemstvei* i s-a dat foc la grajdurile hergheliei..." (p. 9). Deși în *Micul dicționar academic* este înregistrat lexemul *voloste*, Emil Iordache a preferat varianta *plasă*, unitate lexicală mai cunoscută cititorului, prin adaptare culturală. În schimb, termenul *земство* a fost reportat și adnotat: „*Zemstvă* – administrație locală în Rusia, aleasă din rândurile nobilimii și ale marilor proprietari de pământuri".

O denumire a unei instituții a vremii a fost echivalată prin adaptare culturală: «Мелюзеевский *культпросвет* поощрял эти собрания…» – „*Secția de propagandă* încuraja aceste adunări..." (p. 163).

Referințele istorice la *evenimente și mișcări sociale* sunt, în general, adnotate: «Были дни *Пресни*. Они оказались в полосе восстания» – „Erau zilele *Presniei*. Casa lor era în zona răzmeriței". Notă de subsol: „*Presnia* – cartier din Moscova, unde, în timpul revoluției din 1905, au avut loc evenimente sângeroase" (p. 62); «Это сделал я и множество таких же молодых людей, не говоря уж о старой гвардии славных предшественников, о каторжанах-*народниках* и *народовольцах-шлиссельбуржцах*» – „Asta am făcut-o eu și o mulțime de oameni la fel de tineri ca și mine, ca să nu mai vorbim de vechea gardă a glorioșilor noștri predecesori, de *narodnicii* chinuiți în ocnele Siberiei și *narodovolții* din Schlüsseburg". Notă de subsol: „*Narodnici* – adepți ai *narodnicismului*, mișcare social-politică din a doua jumătate a secolului XIX, a cărui doctrină prevedea trecerea Rusiei la socialism prin intermediul obștii țărănești, evitându-se capitalismul. *Narodovolți* – membri ai unei mișcări social-politice de la sfârșitul secolului XIX, condusă de organizația teroristă «Narodnaia volia» (Voința poporului)" (p. 167). Un alt culturem istoric a fost doar calchiat, fără adnotare: „«отец Николай был священник, прошедший *толстовство* и революцию» – „părintele Nikolai era un preot trecut prin *tolstoism* și revoluție" (p. 10). În acest caz, traducătorul a contat pe inteligența cititorului, considerând că mișcarea adepților lui Tolstoi este suficient de cunoscută.

Așa cum remarcă Michel Ballard, în măsura în care fac trimitere la fapte ce țin de civilizație, referenții culturali transmit un sens și chiar dacă unii tind să facă parte dintr-un bagaj cultural împărțit, aceștia sunt adesea obiectul unei negocieri [2, p. 40].

În secvența «В древности такие люди ходили в *ушкуйниках*…» apare un termen din categoria claselor sociale. Traducătorul a transpus lexemul prin transfer direct: „Altădată asemenea oameni o făceau pe *uşkuinicii*...” și l-a adnotat: „*Uşkuinici* – oameni liberi, tocmiți ca mercenari de boierii și negustorii din Novgorod (secolele XIV-XV) pentru incursiuni de pradă și comerț pe fluviile Volga și Kama” (p. 328). Păstrarea semnificantului este o concesie acordată limbii străine și contribuie, din punctul de vedere al recepţiei, la crearea culorii locale.

În concluzie, constatăm că în romanul *Doctor Jivago* de Boris Pasternak predomină culturemele etnografice, urmate de cele geografice și, într-o măsură mai mică, cele sociopolitice. Strategiile globale de traducere, *alienarea* (orientarea spre limba-sursă) și *aclimatizarea* (orientarea spre limba-țintă) alternează, însă uneori generează secvențe eterogene. Tehnicile de traducere utilizate sunt transferul direct, calchierea, adaptarea culturală, adnotarea, explicitarea, omisiunea. Cea mai frecventă tehnică este adnotarea. Mulţi traducători consideră că nota de subsol trebuie evitată și că ea pune în evidență o neputință sau un eșec; alții spun că ea face parte din specificul traducerii. Însă paratextul (notele de subsol) face parte din traducere și nu este o dovadă a neputinței traducătorului, ci tratarea realistă și onestă a unui contract cu specificitatea culturii străine [2, p. 180].

Orice traducere trebuie să țină cont de cei doi poli între care oscilează mereu: aclimatizarea și păstrarea „parfumului străin”.

**Bibliografie:**


1. BADEA, Georgiana I. (2020) – Despre traducerea culturemelor. După douăzeci de ani. In: *Philologica Banatica*, nr. 2, pp. 77-86.
2. BALLARD, Michel (2011) – *Numele proprii în traducere*. Traducere coordonată de Georgiana Lungu-Badea. Timișoara: Editura Universității de Vest. ISBN 978–973–125–342–8.
3. CONDREA, Irina (2006) – *Traducerea din perspectivă semiotică*. Chișinău: Cartdidact, 266 p.
4. DIAZ CINTAS, Jorge, REMAEL, Aline (2014) – *Audiovisual Translation: Subtitling*. London/New York: Routledge, 272 p. ISBN 978-1-900650-95-3.
5. GHELTOFAN, Daniela (2021) – *Mic dicționar de cuvinte-realia rusești și corespondențele lor lexico-frazeologice românești*. Timișoara: Mirton, 197 p. ISBN 978-973-52-2006-8.
6. NEWMARK, Peter (1988) – *A Textbook of Translation.* Hertfordshire: Prentice Hall International. 306 p. ISBN 0-13-912593-0.
7. VENUTI, Lawrence (2004) – *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. New York: Taylor & Francis e-Library. 353 p.
8. ВЛАХОВ, Сергей, ФЛОРИН, Сидер (1980) – *Непереводимое в переводе*. Москва: Международные отношения. 342 с.


**Surse**


9. Boris Pasternak, *Доктор Живаго*. М., «Эксмо», 2023, 624 s.
10. Boris Pasternak, *Doctor Jivago*. Traducere din limba rusă de Emil Iordache. Iași, Polirom, 2013.

Notă: Articol elaborat în cadrul subprogramului de cercetare 010301 „Perspective interdisciplinare asupra fenomenelor de confluență și de confruntare în domeniile lingvistic, literar și folcloric în spațiul basarabean ca limes civilizațional și frontieră geopolitică”, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM.